

világának kifejezési formáit taglalni. Szándékunkban van, hogy mélyebben tapogatózzunk a két magyar essay-író, Gyulai és Péterfi jelleme után. Ezúttal nem akarjuk szónólkül hagyni az egyikről azt, hogy egyben adja mindazt, a mivel eddig is darabonként termékenyített, bizonyára azért, hogy hatását nagyszerűen fokozza.

Mert a két kötet igazában Gyulai alkotásainak színe-javát kínálja magasabb élvezetre. Az a gond és ihlet, mely minden alkotását dajkálta és nevelte, a legnagyobb szeretettel az emlékbeszédekben nyilvánul. Gyulai szelleme következetesen ünnepnapnak tekint minden alkalmat, midőn válogatott formában kell nyilatkoznia, mikor a beszéd nemcsak az alkalom emléke, hanem egyszersmind önmagának is emléke. Ez az igazi emlékbeszéd és az igazi essay, az egyszerűség művészetében.

A kik sóhajtva érzik, hogy kész gondolataikat milyen nehezen adja vissza az irály esőkönyössége, vagy a kik mások gondolatait nem tudják kellőleg élvezni a forma fejletlensége miatt, forgassák Gyulai emlékbeszédeit és buzdítsanak másokat is annak türelmes forgatására. Kell, hogy a magyar próza legkiválóbb művészenek könyvei mennél szélesebb körben terjedjenek el, mert elterjedésük a magyar próza alapvetése.

Krenner Miklós.

Az új helyesírás.

Az 1903. márcz. 14-iki miniszteri rendelet szövege és magyarázata bővített szójegyzékkel. Irta *Simonyi Zsigmond*. Bpest, 1903. Athenaeum. 1—86. l. Ára 1 korona.

Wlassics Gyula miniszter nagy örömet szerzett márczius 14-iki rendeletével mindazoknak, kik óhajtva óhajtották, hogy valamelyes rend legyen már egyszer helyesírásunkban. Az Akadémia sok vajudás után, éppen tíz esztendeig tartott, rászánta végre magát, hogy régi helyesírási szabályait átnézzze és megjobbítsa.

E közben, 1899-ben, a budapesti népnevelők egyesülete tüzetesen megokolt kérvénnyel járult Wlassics miniszterhez, s elpanaszolta a helyesírás bajait. Mert e bajok didaktikai szempontból immár türehetetlenekké váltak. A helyesírás sok ingadozása és zavara nemcsak tetemesen megnehezítette a népiskola egyik elsőrendű föladatát, az írás és fogalmazás tanítását; hanem meddő munkára, az írásbeli következetlenségek örökös javítására kényszerítette. E munkában meg folytonosan éreznie kellett a biztos irányadás hiányát, a nagy ellentétet a régibb szabályok és a mai irodalmi divatok között.

Wlassics a népnevelők e jogos panaszait meghallgatta és az Akadémiával szemben az egyszerűbb és a menynyire lehetséges, következetesebb írásmód mellé állott és ezt tette kötelezővé. A köte-

lezettség csak az iskoákra szól; de ez éppen elég arra, hogy ily módon néhány év múlva kiterjedjen az élet minden viszonyaira és diadalmaskodjék mindenütt.

Ez a diadal be is fog következni mihamar. Mert nem változhatatlan dogmákat tanulunk többé a helyesírás szabályaiban, hanem kiérezzük belőlük, hogy a helyesírás természetes okok eredménye, hogy szoros kapcsolatban van a nyelvérzéssel, hogy módosul és fejlődik magának a nyelvnek fejlődésével.

Ebből következik, hogy az új szabályok nem merevek s nem az a céljuk, hogy mindent egyformává tegyenek, bárha egyöntetűsége törekszenek is; nincsenek telve időrabló szórszálhasogatásokkal, hanem az egyszerűséget tartják szem előtt.

A szórszálhasogatások közül eltiűnt az új szabályokból az Akadémiának az a megkülönböztetése, hogy a kettős *cs-, gy-, ly-, ny-, sz-, ty-, zs-*féle hangokat nem engedte egyszerűsíteni a szótó kedvéért a ragozásban (*annyi, aranya*); továbbá, hogy az *akárki, valahányszor* stb. mintájára nem engedte egy szóba íratni az *aki, ami, ahányszor* stb. ma már teljesen egységesnek érzett szókat.

Egyébként az új szabályok oly világosan vannak megalkotva, hogy segítségükkel könnyen eligazodhatunk immár. Megértésüket nagyban előmozdítja az a kis füzet, mely a fűt írt czímmel adja első sorban a szabályokat, megfelelő jegyzetekkel és ellátja őket kellő magyarázatokkal. Az új szabályzat 26. §-ból áll. Az 1. a helyesírás alapját állapítja meg. Ez alap a kiejtés, a szóelemzés, a hagyomány, az egyszerűsítés és a kapcsolatoság (analogia.). A 2. és 3. §. a magyar abécéről szól. Ebből hiányzik a *cz* és az akadémiái *ds* és *dz*. A kiejtésről, elemzésről és egyszerűsítésről a 4—11. §-ok adnak szabályokat. Az idegen szókról a 12. §. rendelkezik. Figyelemre méltó itt a szerző bő magyarázata. A következő két §. a tulajdonvevekről tanít; míg a 15—16. §-ok az *aki, ami* stb. összeírásáról adnak sarkalatos szabályokat. Egy §. a szók megszakításának, egy a nagy kezdőbetűknek, 7 az írásjeleknek szabályait adja elő. Érdekes, hogy az írásjelek használatáról a legutóbbi akadémiái szabályokig egyetlen egy szabályzat sem gondoskodott. Az utolsó §. a szokásosabb rövidítéseket sorolja fel.

Az Akadémia is, a miniszteri rendelet is tájékoztató szójegyzékkel fejezi be a szabályokat. Ezzel fejezi be Simonyi is, de vagy háromszázzal meg bővítette ama szójegyzékeket. Nagy körültekintést árul el a szerző e szójegyzék összeállításában, de az ilyenek; *áldd* *áru, áll, el fogja vinni, mondd meg* stb. mégis kimaradhattak volna. Szomorú lenne, ha valaki ilyenekben is e szójegyzéktől kérne tanácsot. Hibának tartom, hogy a latin *s* betűt németesen *sz*-nek írjuk az ilyenekben: *konzerv, konzervatív, szarkazmus* stb. A *-mus* végűekben is szívesebben vennénk *sz-t: himnusz, szervilizmus* stb. *himnus, szervilizmus* helyett. A következő szókat is helyesebbeknek

tartom így: *bakkancs* (bakancs h.) *csúszik* (csuszik h.) *demokrácia* (demokracia h.) *elegancia* (elegancia h.) *epigramma* (epigramm h., bár a *programm*, *telegramm* stb. analógiája ellene mond is) *eposz* (a Szász Károlyos éposz h.), *hattyú* (hattyu h.) *kadencia* (káden-
cia h.) *Kaukázus* (Kaukaszus h.)

A füzetet bátran ajánljuk minden érdeklődőnek. S ki nem érdek-
lődnék ily fontos tárgy iránt?

Dr. Kiss Ernő.

Nagy-Magyarország.

A magyar történet jövő századai. Irta *Hoitsy Pál*.

E tanulmány soraiban egy alapos tudós alanyi érzései lobog-
nak higgadt és nyugodt meggyőződés formájában. Magyarország
múltjának és földének vizsgálata azt az utopiát ébreszti Hoitsyban,
hogy a jövőendő századok munkája egy Nagy-Magyarország meg-
alkotásában fog izzadni. A ki népszerű, dísztelen és szerény öltözöt-
t gondolatai között egy kis időt töltött, méltán kérdezheti, vajjon mit
alkotott és mi végre alkotta? Történelmi tanulmány-e, szocialis és
politikai röpiratot-e, vagy pedig tudományos képpel komolykodó
rajzot rejtelmes vizióról? Kutatások eredményéről számolt-e be, vagy
csak kutatásokat végzett, hogy indokoltá tegyen bizonyos törek-
véseket?

Hoitsy ösztövére füzete tanulmány is, röpirat is, regény is.
Nemesak eredményeket számol el, a miket megfigyelési eredmé-
nyeztek, hanem cizélokak is tűz ki, melyeket a jövőendő mérlegelése
követel. Tudja, hogy nem istentelenség az, ha valamely leszűrt
történet filozófiai alapelv alá helyezzük a historia adatait és jól
tudja, hogy az események pozitív elhelyezése nem gyümölcsöző
történetírás: új szempontokat keres és új világítást vet a történelmi
adatokra. Azt tartja, hogy a történelmet nem lehet csak az egyéni
akarat eredményének rajzolni, bizonyos magasabb erőket is kell
nyilvánulásában keresni. Azért a geológiát hívja segítségül. A nép
és föld tulajdonságainak megállapításával, bizonyos reális feltevések
alkalmazásával pedig lehetségesnek gondolja, hogy a történeti cse-
lekvés jövőendőjéről is fogalmat alkossunk. És mindezzel kettős célt
akar elérni. Újat mond régi adatokból és magas törekvés után
hajszolja a magyar cselekvést. Mindkettő olyan, hogy megérdemli
a fáradságot és kiérdemli a rokonszenvet. Történetírásunk olykor
rászorúl a figyelmeztetésre, hogy ne csak események után kutasson,
hanem keresse összefüggésükben a felsőbb erők munkáját is. Necsak
száraz raktározásban találja örömét, hanem szívjon fel eleven aspi-
rációkat is. A köteles tárgyilagosság ne legyen olyan fék, melyek a
szellem emelkedéseit lenyűgözik hanem olyan forma, melyben ala-